

УДК 94(092)(477+438)"19"+72(092)Тимошенко

ДЬЯКОВА Олена

канд. іст. наук, доцент,
доцент кафедри історії України
Харківського національного
педагогічного університету імені
Г. С. Сковороди
djakova.elena.hnpu@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7767-0756>

Бондаренко Андрій,

аспірант кафедри історії України
Харківського національного
педагогічного університету імені
Г. С. Сковороди
andreybondarenko1983@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4763-4628>

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ

С.П. ТИМОШЕНКА

Метою дослідження є висвітлення дореволюційної біографії українського громадського, політичного діяча, архітектора Сергія Прокоповича Тимошенка, зростання національної свідомості. Методологічна основа роботи

ґрунтується на сучасних націологічних засадах, зокрема на історичних і соціологічних методах дослідження, а саме принципах історизму, системності, а також біхевіористичному і крос-культурному методах. Наукова новизна розвідки полягає у подальшому вивченні біографії С.П. Тимошенка. Період життя в Російській імперії є важливим у біографії С.П. Тимошенка. Це час становлення його як національно свідомої особистості, досвідченого інженера і популярного архітектора. Багато із створеного ним і сьогодні прикрашає міста бувишої імперії. Зодчий доклав багато зусиль аби у своїх спорудах зберегти та модернізувати національний, український, стиль. Також він вів громадську, політичну роботу. Перебуваючи, наприклад, у Харкові, робив все від нього залежне для збереження українського обличчя міста. Бажання зберегти культуру свого народу і привело його у 1917 році до лав борців за незалежність України.

Ключові слова: Сергій Прокопович Тимошенко, архітектор, політичний діяч, громадський діяч, революція, емігрант.

PROFESSIONAL ACTIVITY AND POLITICAL VIEWS OF S.P. TYMOSHENKO

The purpose of the article is to represent the political and work activity of Sergey Prokopyevich Tymoshenko, and the formation of his national consciousness, which led him to participation in the Ukrainian independence movement. The methodology of his work is based on modern nationology, manely on the principles of historicism, systemics, behaviorism and cross-cultural methods. Scientific novelty consists in further study of the biography of the fighter for the independence of Ukraine S.P. Tymoshenko. Conclusions. The period of life in the Russian Empire is important in the biography of S.P. Tymoshenko. This is the time of his formation as a national conscious person, an experienced engineer and architect. The architect made a lot of efforts to maintain and modernize the National - Ukrainian style in architecture. He also was active in his public and political work. Living, for example, in Kharkov he did everything to preserve the Ukrainian style of the city. It was his desire to save the culture and language of the people, so Sergey Prokopyevich become a fighter for the independence of Ukraine in 1917.

Keywords: Sergey Prokopyevich Tymoshenko, architect, politician, public figure, revolution, emigration

Сьогодні Україна потребує глорифікації національно свідомих українців, орієнтованих на західноцивілізаційні цінності, які своїми діями на полі битви або на трудовій чи культурній ниві змогли підняти авторитет країни, як серед своїх земляків, так і у світовому співтоваристві. Багато таких постатей надає бурхливе ХХ століття, де яскраво виکارбувались політичні, національні

погляди не тільки певних груп, партій, товариств, а й окремих особистостей.

Серед таких національно свідомих українців виділяється й постать Сергія Прокоповича Тимошенка. І метою даного дослідження є висвітлення його політичної та трудової діяльності під час його проживання у Російській імперії, зростання національної свідомості, що привело його у лави борців за незалежність України.

Останнім часом його постать привертає увагу вітчизняних дослідників. До найбільш яскравих, перш за все, можна віднести роботи науковців в галузі архітектури Д. Вітченка, С. Лінда і Ю. Богданова, В. Чепелика [2, 6, 14] та інш. Політична діяльність С. П. Тимошенка стала об'єктом студій істориків В. Власенка, О. Уткіна [3, 12] та інш. Дуже цінними для розуміння постаті Сергія Прокоповича є спогади його старшого брата Степана [8], а також побратимів [0, 5, 16], через які можна зрозуміти становлення і розвиток особистості, як політичного діяча, поборника за державницькі ідеали.

Робота ґрунтується на сучасних націологічних засадах, зокрема на історичних і соціологічних методах дослідження, а саме принципах історизму, системності, а також біхевіористичному і крос-культурному методах.

Наукова новизна статті полягає у подальшому вивченні біографії С. П. Тимошенка, як борця за незалежність України. Для цього автори використовували розрізнені відомості у наукових публікаціях, надрукованих документах.

Сергій Прокопович Тимошенко народився 23 січня (5 лютого) 1881 року у с. Базилівка Чернігівської губернії (зараз населений пункт входить до складу Конотопського району Сумської області). Його батько Прокоп Тимофійович служив землеміром. Пізніше Степан Прокопович у своїх спогадах відзначав велику працездатність батька, який до 50-річного віку міг працювати по 10-12 годин на добу, навіть без їжі [8, с. 14].

У 1876 році Прокоп Тимофійович одружився із Юзефіною Яківною Сарнавською. Вона була донькою відставного офіцера, управляючого маєтком поміщиків Браницьких, що знаходився неподалік від м. Звенигородка (зараз

Черкаська область) [15]. Юзефіна Яківна у свій час закінчила Фундуклеївську жіночу гімназію у Києві [8, с. 15], а, отже, була освіченою жінкою.

Після одруження Прокоп Тимофійович покинув роботу землеміра, бо вона була пов'язана із частими відрядженнями. Маючи певні статки, чоловік взяв в оренду два маєтки: один у родичів Кандибів у с. Штопівці, а другий – у поміщиці В. П. Гамалей (у дівочтві Скоропадській) у с. Базилівці. У 1880 році родина Тимошенків переселилася у Базилівку.

У родині було четверо дітей: старший син Степан народився 1878 року, другий – Сергій 1881 року, третій – Володимир 1885 року та сестра Анна. Живучі у селі, Тимошенки-молодші спілкувалися із селянськими дітьми, що вплинуло на їх подальше світосприймання. Розмовляли вони «на якійсь суміші російської та української мов» [8, с. 21].

Первісні знання дітям дала мати. Але згодом було вирішено запросити учительку з Києва. Утім та виявилася недосвідченою і тому восени 1887 року її замінив випускник Роменського реального училища Михайло Михайлович Коваленко [8, с. 20-21]. Саме він зумів зацікавити хлопців навчанням і підготувати їх до вступу до своєї *Alma mater*.

Після закінчення училища Сергій Прокопович вступив до Петербурзького інституту цивільних інженерів. Будучи студентом, він поринув не тільки у навчання, а й в українську національну та політичну діяльність. Юнак вступив до Української студентської громади, що діяла в Санкт-Петербурзі з 1898 року. Згадуючи своє петербурзьке життя, відомий український історик в еміграції Д. Дорошенко писав, що «перед у студентському українському житті вели, як я скоро спостеріг, гірняки і технологи» [5, с. 16]. Також мемуарист зазначав, що більшість громадівців стали національно свідомими, ще перебуваючи вдома, в Україні. Отже, «до Громади попадав вибраний, більш певний з національного й політичного погляду елемент, і вона охоплювала своїми впливами студентів українців [російської] столиці» [5, с. 17]. На 1903 рік, за словами Д. Дорошенка, громада налічувала до 300 осіб. Серед цих людей були і брати Тимошенки – Сергій і Володимир [5, с. 18, 27]. У 1903 році Сергій Прокопович вступив також

до Революційної української партії (РУП), для якої Студентська громада по суті вважалася петербурзькою філією [5, с. 48]. Юнак активно працював у Громаді і 1904 року представляв українське студентство Санкт-Петербургу на загальностудентському з'їзді нелегальних студентських громад, що проходив у Галичині [9, с. 171]. У Санкт-Петербурзі був також зорганізований «Північний Комітет», що складався із семи осіб: Сергія Тимошенка, Володимира Баланіна, Івана Вовкушевського, Дмитра Дорошенка, Петра Дятлова, Василя Мазуренка та Наталки Шликевичівни [5, с. 48]. Цей комітет створювався для транспортування нелегальної літератури із Австралії через Фінляндію до Санкт-Петербургу. А із російської столиці ці книжки вже переправлялись до України.

Вбивство сенатора В. К. фон Плевє у 1904 році призвело до посилення революційного руху в Російській імперії. Активну участь у цьому процесі взяла молодь, зокрема й українська громада. 28 листопада сталася студентська демонстрація. На ній не було ні гасел, ні ораторів. Але поліцейські жорстоко розігнали учасників ходи. «З наших земляків, – згадував Д. Дорошенко, – дуже потерпів Сергій Тимошенко, його потаптали коні, в його зломлено було кілька ребер, і лише якимсь чудом він зостався живий і видужав» [5, с. 65].

Під час першої революції у Російській імперії 1905 року із РУП виділилась Українська соціал-демократична робітнича партія (УСДРП). Сергій Прокопович перейшов до УСДРП. При проведенні II з'їзду цієї партії частина засідань проходила у будинку, де він мешкав [4, с. 40].

Отримуючи освіту, С. П. Тимошенко проходив виробничу практику в Полтаві, де тоді будувалося приміщення губернського земства за проектом відомого українського зодчого В. Г. Кричевського. Сергій Прокопович захопився новим тоді стилем в архітектурі – українським модерном. Прихильність до цього стилю він проніс через все своє життя. Це захоплення призвело до створення у 1905 році нелегальної організації майбутніх українських архітекторів: М. Даміловського, Г. Іваненка, О. Кононенка, О. Линненка, О. Литвиненко, С. Тимошенка [2, с. 43]. Юнаки ставили за мету

збереження і впровадження у своїх проектах українських архітектурних форм [2, с. 43].

Після закінчення інституту 1906 року С. П. Тимошенко починає свій професійний шлях. Першим містом призначення став Ковель. Тут він працював виконавцем робіт на будівництві залізничного вузла однойменної станції, інженером місцевого повітового земства [11, с. 238]. За його проектами у населеному пункті споруджено великий палац, приміщення кондукторських і паровозних бригад, школу, склеп.

1908 року Сергій Прокопович переїжджає до Києва. Тут він займає посаду інженера технічного відділу дирекції Південно-Західної залізниці. За проектами С. П. Тимошенка у цьому місті були побудовані 4-поверхові будинки підприємців Л. Юркевича і С. Лаврентьєва. Перебуваючи у Києві, чоловік продовжував і громадську діяльність, вступивши до товариства «Просвіта» [11, с. 238].

Наступного року Сергія Прокоповича було запрошено до Харкова. У цей час у місті велося будівництво Північно-Донецької залізниці, якою вугілля із Донбасу перевозилося в інші регіони Російської імперії. У Харкові він пройшов шлях від начальника відділу цивільних споруд до заступника головного інженера [2, с. 43]. Одночасно він відкрив приватне бюро-майстерню. Це давало змогу проектувати як промислові, так і цивільні будівлі у різних містах країни. За проектами інженера-зодчого постали вокзали на Кубансько-Чорноморській козачій залізниці від станції Кущевської до станції Кримської і від станції Ахтирської до міста Катеринодар (зараз Краснодар).

Багато споруд за проектами С. П. Тимошенка з'явилося у Харкові. Найважливішим вважається будинок № 44 по вул. Мирносицькій. Він створений у 1911-1914 роках у співавторстві із зодчими П. Соколовим і П. Ширшовим. Цей будинок підприємець І. Бойко спорудив, як дохідний, і одну квартиру на першому поверсі здав Сергію Прокоповичу. Дім вражав своєю красою як ззовні, так і всередині. Хол із мармуровими сходами освітлювався крізь скляний дах. Вестибюль і стіни розписав відомий харківський художник

М. С. Самокіш. Хол прикрашало панно також відомого харківського художника С. І. Васильківського (на превеликий жаль, у радянські часи будинок було перетворено на комунальний, для чого добудували два поверхи, розібравши оригінальний дах з баштою, забіливши розписи і викинувши панно). Крім цього будинку, у Харкові до сьогоднішнього дня збереглися будинки, споруджені за проектами архітектора. Вони розташовані по вулицям Катеринославській (зараз – Полтавський шлях), 46, 51; Петінській (зараз – Плеханівській), 26, 29; Мирносицькій, 1; Чугуївській 35, Іванівській, 22 і по провулку Мордвинівському (зараз – Кравцова), 13 [2, с. 43-48].

Велику роль С. П. Тимошенко відіграв і у розбудові села Рубіжне (зараз місто Луганської області). Він консультував проєктантів і будівників заводу «Русско-краска», став архітектором заводу «Коксобензол», керував проєктом електростанції «Углеток». При кожному виробничому об'єкті будувалися робітничі селища, архітектурними планами яких також займався Сергій Прокопович.

Не дивлячись на таке виробниче навантаження, чоловік брав активну участь в українському мистецькому житті Харкова. Він став одним із організаторів Українського літературно-художнього та етнографічного товариства ім. Г.Ф. Квітки-Основ'яненки, яке іноді називають харківською «Просвітою». Він очолював літературно-художній гурток, який мав за мету об'єднати творчу інтелігенцію міста, щоб проводити концерти, публічні читання, влаштовувати виставки, вечори, зібрання тощо [2, с. 49]. Гурток мав відділи: літературний і український архітектурно-художній. Останній відділ очолили С. Васильківський (голова), О. Варяніцин (секретар), С. Тимошенко (скарбник). Харківські митці вважали необхідним збереження пам'яток мистецтва, активне використання українських елементів у своїх роботах, популяризацію української мови і культури серед населення. Водночас Сергій Прокопович був головою інженерно-будівельної секції «Союзу інженерів» [2, с. 50]. З 1913 року його роботи часто виставлялися на міських, всеросійських і міжнародних виставках, де неодноразово отримували нагороди.

Поважаючи авторитет архітектора, його було запрошено до журі з розгляду проектів пам'ятника Т. Шевченку у Києві. Але через конфлікт з деякими митцями він відмовився працювати у такому складі журі.

Розмірене, насичене різноманітними планами життя змінив 1917 рік. Життя не стало менш цікавим, але у ньому з'явилися нові інтереси, пов'язані із намаганням створити незалежну Українську державу. Дізнавшись про повалення царату, харків'яни пошвавили діяльність старих і почали створювати нові різноманітні політичні органи і партії.

У представників різних політичних поглядів з'явилась можливість відкрито, без страху переслідування вести агітаційну роботу. У Харкові, як і по всій Російській державі, пошвавились як загальноросійські, так і національні партії. Серед українських партій особливою активністю вирізнялась УСДРП, членом якої був С. П. Тимошенко. Взагалі, ця партія, як і більшість інших, намагалася поширити свій вплив на робітників. І її кількість навесні 1917 року дещо зростає. Якщо у березні на перші організаційні збори місцевого осередку УСДРП з'явилося 6 осіб, то наступного місяця партія нараховувала уже майже 200 осіб [13, с. 155]. Велика заслуга у цьому належала агітаційній роботі Сергія Прокоповича.

Політична активізація громадян Російської імперії призвела до багатовладдя на місцях. Поруч зі створеними у Петрограді Тимчасовим урядом і Радами робітничих і солдатських депутатів на окраїнах імперії виникли національні формування, які незабаром стали на рівні із репрезентантами столичних органів претендувати на владу на місцях. Так, в Україні була сформована Українська Центральна Рада (УЦР), яка вже на національному конгресі 5-7 квітня 1917 року поставила за мету створення незалежної України.

28 лютого (ст.ст.) у Харкові почалися вибори до міської Ради робітничих депутатів, 1 березня – до Ради солдатських депутатів, а 20 березня ці Ради об'єдналися. Серед депутатів були представники різних політичних партій, зокрема й українських.

Не дивлячись на те, що у Харкові дві третини населення розмовляють

російською мовою, національно свідоме українство міста підтримало формування осередку Української Центральної Ради – був створений організаційний комітет, що установив тісний контакт с УЦР. С. П. Тимошенко був обраний делегатом на національний конгрес, що відбувався 5-7 квітня 1917 року, а на ньому – членом Центральної Ради від харківського територіального представництва [10, с. 65, 239].

16 квітня відбувся губернський український з'їзд, на якому зібрались делегати, які підтримали Центральну Раду. На форумі було обрано Губернську Українську Раду, як представницю УЦР на Харківщині. Раду очолив С. П. Тимошенко [13, с. 155]. Губернська Українська Рада утворила багато комісій, які охоплювали усі сфери життя від економічної до агітаційної [13, с. 155].

Влітку представники Центральної Ради вели активну дипломатичну діяльність щодо визнання легітимності своєї влади. На перемовини до козаків Дону і Кубані у складі делегації їздив і Сергій Прокопович [11, с. 239].

9 липня 1917 року відбулися вибори до Харківської міської думи, на яких було обрано 116 гласних. Від блоку «Земля і воля», до якого увійшла УСДРП, перемогли Н. М. Лобода та С. П. Тимошенко [13, с. 157].

У цей же час активізували свою роботу місцеві більшовики. 13-15 липня вони провели обласну конференцію, на якій утворили Донецько-Криворізький обласний комітет Російської соціал-демократичної робочої партії (більшовики) (РСДРП(б)) з центром у Харкові і на чолі із Артемом (Ф. А. Сергєєвим).

26 липня у Петрограді відбувся VI з'їзду РСДРП(б), на якому був узятий курс на збройне захоплення влади у Росії. Внаслідок цього харківські більшовики активізували політичну й організаційну роботу серед місцевого населення.

Українські партії та організацій також оживили свою діяльність. 24-25 вересня відбувся II з'їзд представників Слобожанщини, на якому було створено Раду Слобідської України на чолі з українським есером О. С. Северовим-Одоєвським. З'їзд підтвердив свою прихильність УЦР та висловився за включення Харківщини до складу України [13, с. 157].

25 жовтня у Петрограді був повалений Тимчасовий уряд і до влади прийшли соціалістичні партії на чолі із більшовиками. Звичайно, що харківські більшовики підтримали переворот у Петрограді. Але багато політичних партій та організацій, зокрема українських, засудили прихід нової влади.

Як відомо, Центральна Рада прийняла III Універсал, згідно з яким Харківська губернія визнавалася частиною проголошеної Української Народної Республіки (УНР) [13, с. 157].

29 грудня III Універсал обговорювався на засіданні Харківської міської думи, на якій національно свідомі гласні, зокрема С. П. Тимошенко, виступили за підтримку цього рішення УЦР. Наступного дня під тиском відповідних фракцій була прийнята резолюція, у якій дума висловилася «за приєднання м. Харкова до Української демократичної республіки», але із застереженням «як складової частини Російської демократичної республіки <...> на підставі прийнятих Центральною Радою положень про функціонування української республіки» [7, с. 286].

Як відомо, лідери соціалістичних партій і, перш за все, більшовики намагалися затвердити свою владу в державі, що призвело до громадянської війни. Частина делегатів I Всеукраїнського з'їзду Рад, яка переїхала із Києва до Харкова, проголосила радянську владу в Україні. У результаті, в Україні постало дві влади: Українська Центральна Рада у Києві та Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК) у Харкові. Природньо, що між ними почалась боротьба за владу у всій Україні. Не дивлячись на перемогу ВУЦВК, у Харкові продовжувала працювати Рада Слобідської України. Її активісти наряду із лідерами інших всеросійських, національних (українських, єврейських, литовських, польських тощо) вели енергійну агітацію серед населення на свою користь. Це призводило по суті до хаосу в місті. Ситуація дещо стабілізувалася аж навесні 1918 року, коли 8 квітня Харків зайняли війська УЦР та її союзників Німеччини й Австро-Угорщини. В губернії розташувався Запорозький корпус під командуванням полковника УНР П. Болбочана, який за згодою генерала УНР З. Натієва призначив тимчасовим

губернським військовим комендантом полковника А. Шаповала.

За часів УНР Сергій Прокопович працював заступником начальника робіт залізниці Гришино – Рівне (зараз Донецька область). У жовтні 1918 року був обраний професором Українського державного університета м. Києва [9, с. 172].

У Харкові влада Центральної Ради протрималась недовго – 1 травня стало відомо, що керівництво Україною перейшло до гетьмана Павла Скоропадського. Але нова влада не сподобалась українським націоналістам. У травні 1918 року був створений Український національно-державний союз (УНДС)*, який взяв курс на повалення Гетьманату. Серед противників влади П. Скоропадського був і С. П. Тимошенко. Один із організаторів антигетьманського перевороту О. Богун згадував, що Сергій Прокопович «теже приняв участь в юридичні моральні справі протів гетьманщини» [0, с. 61]. Але підняти повстання не прийшлося, бо у жовтні 1918 року сталися революції в Австро-Угорщині та Німеччині. Окупаційні війська швидко покинули Україну. Після битви під Мотовилівкою до влади у Києві прийшла Директорія. Солдати і офіцери розташованого на Харківщині Запорізького корпусу визнали правління Директорії. У наказі від 22 листопада 1918 року головнокомандуючий військами УНР С.В. Петлюра призначив С. П. Тимошенка заступником губернського комісара, а у грудні він уже став губкомісаром [11, с. 114, 139].

Натомість ситуація на Харківщині була надзвичайно складною. Радянський уряд у грудні 1918 року розірвав Брестський сепаратний мирний договір із Німеччиною і почав наступ на Україну підрозділами Південного фронту (командувач П. А. Славен, начальник штабу М. М. Петін).

Війська УНР протистояти Червоній армії не могли. Губкомісар С. П. Тимошенко приїхав до Києва, щоб попросити у В. К. Винниченка військової допомоги. Але отримав відмову. Є. Х. Чикаленко з гіркотою описував у своєму щоденнику, як В. К. Винниченко глузував над підлеглим [16,

* У серпні УНДС був перейменований на Український національний союз, а у листопаді – на засідання союзу була утворена Директорія

с. 246]. Але повернутися додому Сергій Прокопович уже не зміг. Пробільшовицьки налаштовані залізничники Полтави не пускали потяги до радянського Харкова.

Повернувшись до Києва, С. П. Тимошенко протягом 1919–1920 рр. поділив долю Директорії. Він обіймав посаду міністра шляхів в урядах І. Мазепи, В. Прокоповича та А. Лівіцького, переїжджаючи з одного міста до іншого. У 1921 р. брав участь у Другому зимовому поході армії УНР під орудою Ю. Тютюнника, за що був нагороджений хрестом Симона Петлюри [3, с. 121].

Після поразки української національно-демократичної революції С. П. Тимошенко емігрував до Польщі і деякий час жив у Львові. У житті Степана Прокоповича розпочався новий – еміграційний – етап. У цей час він повернувся до свого фаху. Будував церкви і цивільні будинки. У 1924 році його запросили викладати до Української господарської академії у Падебрадах (Чехословаччина). Одночасно він читав лекції в Студії пластичного мистецтва. Цей час особливо визначається плідною науково-педагогічною діяльністю. У 1929 році С. П. Тимошенко повернувся до Польщі та оселився у Луцьку. Знову паралельно із фаховою займався громадською та політичною діяльністю, захищаючи інтереси українців. Головував у Волинському українському об'єднанні, товаристві імені Петра Могили. З 1935 року – посол до польського сейму, а у 1938–1939 роках – до Сенату. Під час гітлерівської окупації працював в організації Годта [3, с. 126]. У 1943 році переїхав до Німеччини, а у 1946-му – до США. Це його життя ґрунтовно описано у публікаціях інших дослідників [3, 12] і мемуаристів. Про перебування Сергія Прокоповича у США згадував його брат: «Він об'їхав міста головних поселень українців у Сполучених Штатах і Канаді. <...> Всюди його приймали із почеснями, як видатного українського діяча» [9, с. 347]. Він мріяв повернутися до зодчества, але через хворобу не зміг. Помер Сергій Прокопович Тимошенко 6 липня 1950 року від серцевого нападу. Похований у м. Пало-Альто у Каліфорнії.

Період перебування в Російській імперії є важливим у житті С. П. Тимошенка. Це час становлення його як національно свідомої

особистості, досвідченого спеціаліста у своїй професії. Слід відзначити плідність його роботи і як архітектора. З 1906 по 1917 рік за його проектами або під його керівництвом будувались підприємства, робочі селища на Донбасі, окремі будинки (доходні дома, санаторії, госпіталі тощо) у багатьох містах Російської імперії. Багато із створеного ним і сьогодні прикрашає міста колишньої імперії. Через споруди зодчий доклав багато зусиль для збереження та модернізації національного – українського – стилю у зодчестві. Але слід відзначити, що чимало було зроблено не тільки в архітектурі. Він вів активну громадську, політичну роботу. Перебуваючи, наприклад, у Харкові, робив все від нього залежне для розвитку і збереження українського обличчя міста. Саме бажання зберегти культуру і мову свого народу привело його у 1917 році до лав борців за незалежність України.

Список використаних джерел та літератури

1. Автобіографія адміністративного старшини Військового міністерства Української Народної Республіки Оникія Богуна, 1925-1927 рр. *Реабілітовані історією*. Рівненська область / кер. кол. упоряд. А. А. Жив'юк. Кн. 7. Рівне : Дятлик М., 2017. С. 22-134.
2. Вітченко Д. Харківський період життя та творчості Сергія Тимошенка *Пам'ятки України*. 2014. С. 42-51.
3. Власенко В. Архітектор і політик (Сергій Тимошенко) *Уродженці Сумщини – учасники Української революції 1918-1921 рр.* Суми, 2016. С. 115-130.
4. Дорошенко В. Українство в Росії. Пам'яткова книжка СВУ. Відень 1917. С. 40.
5. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле. 1901-1914. Вініпег, Манітоба, 1949. 168 с.
6. Лінда С., Богданова Ю. Архітектурна та громадська діяльність Сергія Тимошенка у Львові *Архітектурна спадщина України*. Вип. 3 / За ред. П.А Ричкова. К.: ПП ДМ, 2012. С. 255-264.
7. Скальський В. Обговорення III Універсалу у Харківській міській думі (29 листопада та 2 грудня 1917 року) *Український історичний збірник*. 2011. Вип. 14. С. 278-289.
8. Тимошенко С. Воспоминания. К.: Наукова думка, 1993. 423 с.
9. Верстюк В.Ф., Осташко Т. Тимошенко Сергій Прокопович *Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник*. К., 1998. С. 171-172.
10. Українська Центральна Рада : документи і матеріали: У 2 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. К.: Наук. думка, 1996 . Т. 1: 4 березня – 9

грудня 1917 р. 589 с.

11. Українське відродження 1917-1920 рр. на Сумщині: Т.1. / Автор-упор.: Г.М. Іванущенко. Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. 280 с.

12. Уткін О. Український вчений професор С.П. Тимошенко (1881–1950) *Київські історичні студії*: наук. журнал 2020. № 1 (10). С. 163-167.

13. Харків у 1917-1941 роках // *Історія міста Харкова. XX століття* / О.В. Ярмиш, С.І. Посохов та ін. Харків: Фоліо, Золоті сторінки, 2004. С. 151-309.

14. Чепелик В. Український архітектурний модерн. URL: http://alyoshin.ru/Files/publika/4enelik/4enelik_05.html

15. Черкаська Г. Брати Тимошенки – вчені світової слави. URL: https://uahistory.com/topics/famous_people/2360 (дата звернення 01.02.2021)

16. Чикаленко Є. Щоденник (1918-1919). К.: Темпора, 2011. 424 с.

References

1. (2017). Avtobiografiya administratyvnjgj starshyny Viys`kobogo ministerstva Ukrayns`koi Narodnoi Respubliky Onykiya Boguna, 1925-1927 rr. [Autobiography of the administrative officer of the Ministry of War of the Ukrainian People's Republic Onyky Bohun, 1925-1927]. *Reabilitovani istoriyeyu. Ravnens`ka oblast` - Rehabilitated by history. Rivne region. Books 7. Zhyn`yuk A.A. (Eds.). Rivne: Dyatlyk. S. 22-134. [in Ukrainian].*

2. Vitchenko D. (2014). Kharkivs`kyy period zhyttya ta tvorchosti Sergiya Tymoshenka [Kharkiv period of Serhiy Tymoshenko's life and work]. *Pam`yatky Ukrainy. - Sights of Ukraine. S. 42-51. [in Ukrainian].*

3. Vlasenko V. Arkhitektor I polityk (Sergiy Tymoshenko) [Architect and politician (Serhiy Tymoshenko)]. *Urodzhentsi Sumshchyny – Uchasnyky Ukrains`koi revoliutsiy 1918-1921 rr. – Natives of Sumy region – participants of the Ukrainian revolution of 1918-1921. S. 115-130. [in Ukrainian].*

4. Doroshenko V. *Ukraynstvo v Rosiy, Pam`yatkova knyzhka SVU [Ukraine in Russia. Memorable book of ULU]. Viden`. 1917. S. 40. [in Ukrainian]*

5. Doroshenko D. (1949). *Moy spomyny pro davnie vynule. 1901-1914. [My memories of the ancient past. 1901-1914]. Winnipeg, Manitoba. 168 s. [in Ukrainian].*

6. Linda S., Bogdanova Yu. (2012). Arkhitekturna ta gromads`ka diyal`nast` Sergiya Tymoshenka u L`vovi. *Arkhitekturna spadshchyna Ukrayny - Architectural heritage of Ukraine. Issue 3. Kiyv: PP DM. S. 255-264. [in Ukrainian].*

7. Skal`s`kiy V. Obgovorennia III Universalu u Kharkivs`kiy mis`kiy dumi (29 lystopada ta 2 grudnia 1917 roku) [Discussion of the Third Universal in the Kharkiv City Duma (November 29 and December 2, 1917)]. *Ukrains`kiy istorichniy zbirnyk - Ukrainian historical collection. (in Ukrainian) 2011. Issue 14. S. 278-289.*

8. Tymoshenko S. (1993). *Vospominaniya [Memories] Kiyv: Naukova dumka. 423 s. [in Russian].*

9. Verstiuk V.F., Ostashko T. (1998). Tymoshenko Serhiy Prokopovich [Serhiy Prokopovych Tymoshenko]. *Diyachi Ukrains`koy Tsentral`njo Rady:*

Biografichnyi dovidnyk – Figures of the Ukrainian Central Council: Biographical reference book. Kiyv. S. 171-172. [in Ukrainian].

10. (1998). *Ukrains`ka Tsentral`na Rada: dokumenty i materialy* [10. Ukrainian Central Council: documents and materials]: U 2 vol. Kiyv, Vol. 1: 4 bereznya – 9 grudnya 1917 r. [March 4 - December 9, 1917] [in Ukrainian].

11. (2019). *Ukrayns`ke vidrozhennia 1917-1920 rr. na Sumshchyny* [12. Ukrainian revival of 1917-1920 in the Sumy region]: Vol. 1 / Author-compiler G.M. Ivanushchenko. Sumy: FOP Natalukha A.S. 280 s. [in Ukrainian].

12. Utkin O. (2020). *Ukrains`kiy vcheniy professor S.P. Tymoshenko (1881–1950). Ryyvs`ki istorichni studiy: nauk. Zhurnak – Kyiv historical studies: science. magazine.* № 1 (10). S. 163-167. [in Ukrainian].

13. (2004). *Kharkiv u 1917-1941 rokakh* [Kharkiv in 1917-1941] *Istoriia mista Kharkova XX stolittia – History of Kharkiv in the 20th Century.* Kharkiv: Folio; Zoloti storinky. S. 151-309. [in Ukrainian]

14. *Chepelyk V. Ukrains`kiy arkhitekturniy modern* [Ukrainian architectural modernism]. URL: http://alyoshin.ru/Files/publika/4enelik/4enelik_05.html (appeal date 01.02.2021) [in Ukrainian]

15. *Cherkas`ka G. Braty Tymoshenky – vcheni svitovoy slavy* [The Tymoshenko brothers are world-famous scientists]. URL: https://uahistory.com/topics/famous_people/2360 (appeal date 01.02.2021) [in Ukrainian]

16. *Chykalenko Ye. (2011). Shchodennyk (1918-1919)* [Diary (1918-1919)]. Kiyv: Tempora, 424 s. [in Ukrainian]

Рецензенти:

Уткін О.І., д.і.н., професор

Кучер В.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 23.11.2021 р.